

Sygn. akt IA Ca 697/12

Sygn. akt IA Ca 697/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Roman Dzik

Sędziowie: SA Jan Szachulowicz

SO (del.) Joanna Zaporowska (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Monika Likos

po rozpoznaniu w dniu 8 stycznia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa R. C.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez R. O.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 8 grudnia 2011 r., sygn. akt I C 1244/10

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II (drugim) w ten sposób, że nie obciąża R. C. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa;**
- 2. oddala apelację w pozostałej części;**
- 3. nie obciąża R. C. obowiązkiem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.**

sygn. akt IA Ca 697/12

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 7 grudnia 2010 r. R. C. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa – R. O. kwoty 5 mln. zł z przeznaczeniem połowy tej kwoty na cel charytatywny, tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych – godności, jak również za krzywdy moralne, łamanie praw i niewypełnianie przez R. O. jego obowiązków w stosunku do osób skazanych.

W toku postępowania powód rozszerzył powództwo o kwotę 500 000 zł tytułem zadośćuczynienia za zaniechanie podjęcia przez pozwanego działań w celu odzyskania przez powoda wynagrodzenia za pracę w Zakładzie Karnym w F., w którym przebywał w 2005 r.

Strona pozwana, reprezentowana przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 8 grudnia 2011 r. oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd ten oparł się na następujących ustaleniach: powód w latach 2001-2004 przebywał w Zakładzie Karnym w F., jako tymczasowo aresztowany,
a następnie osadzony. Następnie odbywał karę pozbawienia wolności w Areszcie Śledczym w C..

R. C. wielokrotnie zwracał się do R. O.

o podjęcie działań mających na celu poprawę warunków osadzonych w zakładach karnych. W odpowiedzi na pismo powoda z 20 marca 2006 r. biuro (...) poinformowało go, że 13 grudnia 2005 r. wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów. Pismem z dnia 16 sierpnia 2006 r. biuro (...) poinformowało powoda, że w związku ze zmianą rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, które sankcjonowało chroniczny tłok w celach więziennych, R. wycofał swój wniosek skierowany do Trybunału Konstytucyjnego, zaś Minister Sprawiedliwości powiadomił go o podjętych działaniach i zamierzeniach mających na celu poprawę sytuacji osadzonych i tymczasowo aresztowanych. W piśmie z dnia 11 września 2006 r. biuro (...) wyjaśniło powodowi zasady, na jakich działa R. i przekazało do wiadomości nowe rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 kwietnia 2006 r.

W piśmie z dnia 5 kwietnia 2007 r. powód zwrócił się do biura (...) o pomoc w jego sprawach, związanych z warunkami osadzenia. W związku z tym biuro zwróciło się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w B. o zbadanie zasadności zarzutów powoda. O wynikach postępowania wyjaśniającego, podczas którego nie stwierdzono uchybień, R. C. został powiadomiony pismem z dnia 14 czerwca 2007 r. W pismach z 21 lutego 2008 r. i 17 marca 2008 r. poinformowano powoda, że obowiązujące przepisy dopuszczają umieszczanie na czas określony

w warunkach, w których na skazanego przypada mniej niż 3 m² powierzchni celi i dopiero wydanie przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia w przedmiocie zgodności art. 248 k.k.w. z Konstytucją RP będzie wiążące zarówno dla sądów jak i dla służby więziennej.

Na kolejne pismo powoda z 24 czerwca 2009 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonania kary pozbawienia wolności biuro (...) udzieliło wyjaśnień pismem z 7 lipca 2009 r. Natomiast pismem z 30 lipca 2009 r. wyjaśniono, że R. nie podjął jego sprawy, ponieważ uregulowania zawarte w porządku wewnętrznym są zgodne z obowiązującym prawem, zaś wprowadzone rozwiązania uwzględniają sytuację finansową państwa i w związku z tym nie zostały naruszone prawa powoda. Wyjaśniono też, że R. O. nie może zastępować organów władzy publicznej w wykonywaniu powierzonych im zadań, nie ma wpływu na sąd penitencjarny w kwestii warunkowego przedterminowego zwolnienia bądź przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności, ze względu na niezawisłość sędziowską w tym zakresie.

Biuro (...) skierowało też do powoda pismo z 12 kwietnia 2011 r. informujące, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, uznające zapis art. 123 § 2 k.k.w. za niekonstytucyjny, nie uruchamia automatycznie zaspokojenia ewentualnych roszczeń z tytułu należności za pracę w okresie osadzenia, a tego rodzaju roszczenia mogą być dochodzone na drodze powództwa cywilnego.

Stan faktyczny został ustalony w oparciu o kopie dokumentów, których wartość dowodowa nie była przez strony kwestionowana.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał powództwo za nieuzasadnione i oddalił je. Jako podstawę prawną wskazał art. 417 § 1 i art. 24 § 1 w zw. z art. 448 zd. 1 k.c.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy rozważył, zgłoszony przez stronę pozwaną, zarzut przedawnienia roszczenia i uznał go za nietrafny, w świetle art. 442¹ k.c. w zw. z art. 2 ustawy nowelizującej z dnia 16 lutego 2007 r. (Dz. U. Nr 80, poz. 538).

Następnie wskazał, że przesłankami odpowiedzialności Skarbu Państwa na podstawie art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. są bezprawne naruszenie dobra osobistego na skutek działania lub zaniechania, krzywda i związek przyczynowy między naruszeniem a krzywdą. Uznał, że powód nie udowodnił naruszenia przez pozwanego jego godności. Nie złożył w tym zakresie żadnych wniosków dowodowych, zaś z przedłożonej przez niego korespondencji z biurem R. O. nie wynika, aby doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda. Powód nie wykazał jakiegokolwiek zaniechania ze strony R., które miałyby skutkować po jego stronie krzywdą, a w konsekwencji zasądzeniem zadośćuczynienia.

Zakres i sposób działania R. O. określa ustawa

z dnia 15 lipca 1987 r. (tekst jednol. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.). R. podjął szereg działań w reakcji na pisma i wnioski powoda i informował o nich R. C.. Mieściły się one w zakresie działania R., wyznaczonym przepisami w/w ustawy. R. nie dopuścił się więc żadnego bezprawnego zaniechania. Sąd zwrócił jednak uwagę na to, że kompetencje R. ujęte są jako jego uprawnienia, a nie obowiązki. Nie oznacza to dowolności w działaniu, gdyż organ ten podlega kontroli Sejmu, jednak w ustawie o R. O. przewidziano, że może on nie podjąć sprawy albo poprzestać na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania. W konsekwencji należało uznać, że autonomia R. nie pozwala na przypisanie mu w niniejszej sprawie odpowiedzialności za zaniechanie działań w stosunku do powoda, a tym samym bezprawne naruszenie jego dóbr osobistych.

Sąd Okręgowy wskazał nadto, że powód nie przedstawił żadnych argumentów uzasadniających wysokość dochodzonego zadośćuczynienia.

Orzekając w przedmiocie kosztów procesu zgodnie z jego wynikiem na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r.

o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.) i w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r.

w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. nr 163 poz. 1348 ze zm.) Sąd Okręgowy zasądził na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powód zaskarżył wyrok Sądu pierwszej instancji w całości, domagając się uznania jego żądań lub przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Wskazał na zaniechania R. O.

w zakresie działań na rzecz poprawy warunków odbywania kary. Jednak przede wszystkim powód zakwestionował obciążenie go kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej, z uwagi na ubóstwo, wieloletni wyrok oraz niemożność zapłaty (podniósł, że był zwolniony od kosztów). Zarzucił, że był pozbawiony prawa do sądu wskutek nieprzyznania mu pełnomocnika z urzędu.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje: na uwzględnienie zasługuje jedynie zawarte w apelacji zażalenie na koszty postępowania, zaś w pozostałym zakresie apelacja, jako nieuzasadniona, podlega oddaleniu (art. 385 k.p.c.).

Za najdalej idący uznać należy zarzut pozbawienia powoda prawa do sądu, które miałyby, zdaniem skarżącego, być skutkiem odmowy przyznania mu pełnomocnika z urzędu. Istotnie postanowieniem z dnia 15 września 2011 r., wydanym na rozprawie, Sąd Okręgowy oddalił wniosek powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Odpis tego postanowienia z pouczeniem o przysługującym zażaleniu został przesłany powodowi na adres Aresztu Śledczego w C.. Pisma przeznaczone dla powoda zostały zwrócone z informacją, że pozwany przebywa w Zakładzie Karnym w G., gdzie zostały przesłane ponownie, zaś powód potwierdził ich odbiór w dniu 5 października 2011 r. Nie zaskarżył jednak postanowienia o odmowie przyznania pełnomocnika, podnoszenie tej okoliczności dopiero w apelacji uznać zatem należy za spóźnione.

W dalszej kolejności należy stwierdzić, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy, w oparciu o niekwestionowane pisma biura R. O. skierowane do powoda, dołączone do pozwu i odpowiedzi na pozew. Powód nie wnosił o przeprowadzenie innych dowodów. Słuszna była zatem konkluzja Sądu Okręgowego, że nie zostały przez powoda wykazane przesłanki roszczenia z art. 417 § 1 k.c. Zaprezentowany wywód prawny Sąd Apelacyjny w całości aprobuje. Powód w apelacji w żaden sposób nie podważa prawidłowości tego wyводу, ogranicza się jedynie do wyrażenia niezadowolenia z niekorzystnego dla niego wyniku postępowania. Zarzuty powoda co do meritum sprawy nie są więc zasadne.

Na uwzględnienie zasługuje natomiast zażalenie powoda na koszty postępowania. Sąd Okręgowy oddalając roszczenie powoda, zasądził od niego na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, stosując zasadę odpowiedzialności za wynik procesu. Należy uznać, że w okolicznościach niniejszej sprawy, naruszył w ten sposób art. 102 k.p.c., który w szczególnie uzasadnionych przypadkach pozwala na odstępianie od tej zasady. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że kwestia zastosowania art. 102 k.p.c. pozostawiona jest sądowi orzekającemu,

z odwołaniem się do jego kompetencji, bezstronności, doświadczenia i poczucia sprawiedliwości. Ocena w tym zakresie ma charakter dyskrecyjny, oparty na swobodnym uznaniu, kształtowany własnym przekonaniem oraz oceną okoliczności

i może być podważona przez sąd wyższej instancji jedynie wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwa (v. postanowienie SN z 10 października 2012 r. I CZ 66/12, niepubl.). Do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą okoliczności zarówno związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zalicza się np. charakter żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenie dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, do drugich – sytuację majątkową i życiową strony, z zastrzeżeniem że nie jest wystarczające powołanie się jedynie na trudną sytuację majątkową, nawet jeżeli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych (v. postanowienie SN z 29 czerwca 2012 r. I CZ 34/12 niepubl.). Za odstępianiem od obciążania powoda kosztami postępowania w niniejszej sprawie przemawiają tak przyczyny związane

z przebiegiem procesu i poprzedzające go, jak i zewnętrzne. Do pierwszych należy zaliczyć subiektywne przekonanie powoda o zasadności jego interwencji u R. O., któremu błędnie przypisywał nadmierne kompetencje i wiązał z jego urzędem nierealne oczekiwania, a w sytuacji zawodu – przekonanie

o słuszności roszczeń w stosunku do strony pozwanej. Na określenie wysokości roszczenia wpływ mogła mieć wieloletnia izolacja, utrudniająca rzeczową ocenę. Czynnikiem zewnętrznym, o których mowa wyżej, jest sytuacja życiowa powoda, który został zwolniony z Zakładu Karnego (v. notatka pracownika ZK w B. – F. k. 149 akt), zaś stan jego finansów jest zły (k. 17 akt). Nie jest więc społecznie pożądane, aby po wyjściu z zakładu karnego po odbyciu kary wieloletniego pozbawienia wolności, powód stawał przed koniecznością zapłaty kilkutyśięcznego zobowiązania, czemu nie będzie w stanie sprostać w jego sytuacji.

Powyższe względy były podstawą zmiany orzeczenia o kosztach postępowania, zawartych w wyroku Sądu pierwszej instancji (art. 386 § 1 w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.). Stały się również podstawą nieobciążenia R. C. obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania stronie przeciwnej w postępowaniu apelacyjnym (art. 102 i art. 108 § 1 k.p.c.).